

OLASZORSZÁG ÉS ABESSZINIA

Irta: GARVAI JENŐ

1. Az olasz vezető körök a vilá piacért folyó jelenlegi különösen erős harcban fájdalmasan érzik, hogy konkurrensikkal, a nagyhatalmakkal szemben a gyarmatok dolgában a rövidebbet húzták. Míg Anglia, Franciaország és Japán óriási gyarmatterületeket hódítottak meg, míg az Egyesült-Államok egész Középamerika és Délamerika nagy részére kiterjesztette befolyását, addig Olaszország csak olyan sivatagi területeket hódított meg Északafrikában, amelyek sem Anglia, sem Franciaország szemében nem bírtak értékkel. Az olasz gyarmatok területe jöllehet nagy, (összesen 2.2 millió négyszögkilométer,) mivel azonban szinte az egész sivatag mindössze 2.5 millió lakossal bír. S mert a lakosság jórésze igen harcias nép, „pacifikálásuk“ nagy áldozatokat követelt. Ezek a sivatagok 2.5 millió összlakosukkal egyáltalán nem alkalmasak arra, hogy az olasz imperializmus számára a szükséges nyersanyagot és ama keresett piacot szolgáltatassák, amivel Itália konkurrensai rendelkeznek. Lényegében Itália is gyarmatok nélküli ország, ugyanúgy, mint Németország. Az olasz imperializmus számára viszont a gyarmatok hiánya annál nyomasztóbban hat, mivel az anyaországban hiányzanak a legszükségesebb ipari nyersanyagok, Itáliának nincs szene, nincs olaja, nyersvas termelése öt, acéltermelése 10—15 százaléka a megfelelő német termelésnek. Nincs semmiféle színes fémje, nem elég a fája, nincs textil nyersanyaga, kivéve kevés selymet és gyapjút. Ugyanúgy, mint Japán, Itália is a természettől fogva szegény.

Hogy Itália a gyarmatok meghódításában ugyanúgy visszamaradt, mint Németország, annak történeti magyarázata. A XIX. század közepéig Itália nem egységes, hanem számos kis államból áll. Ebből is a leggazdagabb rész (Lombardia, Velece) osztrák kezekben. Abban az időben, amidőn az imperialista nagyhatalmak Ázsiában és Afrikában óriási területeket szereztek, Itáliát a nemzeti egyesülés problémája foglalkoztatta s ezt csak az *Egyházi Állam* 1871-ben bekövetkezett lipuidálása, s Rómának az ország fővárosává való proklamálása oldotta meg. Emellett a túlnyomóan olasz lakosú határvidék (Déli-tirol és Triest) a világháború végéig még mindig osztrák uralom alatt maradt. Az olasz Korszika továbbra is Franciaországhoz tartozik s a délfrancia határvidéken ugyanúgy olasz a lakosság, mint Sveic határkantonaiban. Sőt még ma is kénytelen Itália tűrni, hogy a szomszédos Málta-sziget — tiszta olasz lakosságával — angol kezekben hatalmas hadikikötő, mely uralja a Földközi tenger keleti és nyugati átjárását s állandó fenyegetés Itália felé.

Itália elkésett és tökéletlen egyesülése s a katonai ügyek ezzel kapcsolatos fejletlensége a fő oka, amiért Itália a gyarmatok felosztása alkalmával a rövidet húzta s amiért a közvetlen szomszédos északafrikai területeket, mindenekelőtt Tunist, amely éghajlatánál és talajbeli adottságainál fogva az olasz telepedés számára kiválóan alkalmas, Franciaország hódította meg.

Az olasz polgárság az imperializmus kifejlődésének szakaszában számos erőfeszítést tett, hogy az elmulasztottakat bepótolja. Abesszinia meghódításának kísérlete 1896-ban verességgel végződött. (Akkoriban Abessziniát fegyverekkel Itália ellen Franciaország látta el.) Ugyanilyen sikertelenül végződött Itália világháborúban való részvéte-

le. Az 1915-ben kötött londoni titkos szerződés Itáliának a világháborúban való részvételéért nagy gyarmatterületeket ígért Előázsiaiában. Amidőn azonban a világháború lefolyása Itália katonai gyengeségét egész nyilvánvalóan megmutatta (Itália még a saját határait sem tudta megvédeni) a világháború zsákmányának a felosztásakor egyetlenegy gyarmati mandátumot sem kapott. Az e fölötti elkeseredés még ma is erős s Itália háborúutáni politikáját messzemenően befolyásolja. Itália sohasem volt százszázalékosan szolidáris a versaillesi békeművel, bizonyos fokig mindig támogatta a volt központi hatalmak országait, különösen Ausztriát és Magyarországot.

Az olasz polgárság Mussolinival az élén a világháború lefolyásából és a versaillesi békéből levonta a tanulságot. A fasiszta mozgalom segítségével helyreállította a hadsereg meglazult fegyelmét, a tisztikar és az állam tekintélyét. Az állam hivatalos ideológiája a sovinizmus és a militarizmus lett. A sovinizsra nevelést s a katonai szolgálatra való előkészületet már a hatéves gyermeknél kezdik. Céltudatosan új világháborúra készülnek, erőnek erejével modern hadiflottát, s átütőerejű légi flottát törekednek teremteni. Mussolini szakadatlanul hangsúlyozta, hogy a következő háborúra jobban kell felkészülni. Sohasem mulasztotta el különböző alkalmakkor az újjáteremtett olasz hadsereggel való demonstrálást (a görög Korfu okkupálása olasz hadihajókkal, a Balbo-féle légiraj demonstratív Óceánon-túli útja, az Ausztria függetlenségének védelmében történt felvonulás stb.). Ugyilátszik Mussolini érkezettnek látta az időt, hogy egy nagy gyarmati hódító háborúval az olasz hadseregre költött befektetések hasznát bevételezze s az olasz polgárság étvágyának megfelelő gyarmati területet hódítson meg. Hogy Mussolini 1935 őszt a támadás legalkalmasabb időpontjának tekinti, azt két mozzanattal határozza meg; az ország relative javult külpolitikai és rossz gazdasági helyzete.

2. Olaszország külpolitikai helyzete a versaillesi békemű felmorzsolódásának folyamata következtében kétségtelenül javult. Amíg a versaillesi békemű szilárdan állt s Németország nem fegyverkezett, addig Olaszország nemzetközi szerepe arra szorítkozott, hogy Angliára támaszkodva szívós harcot folytasson Franciaország kontinentális hegemóniája ellen. Jóllehet Itália helyzete Triest, Fiume, a dalmát tengerparti városok és Albánia elnyerése következtében az Adrián javult, mégis a versaillesi békemű védelmére teremtett kisantant szűk határok közé szorította Itália Balkán törekvéseit. Sikeresebb volt Itália szerepe a közép Dunavölgyében, ahol Franciaországgal szemben, erős befolyást nyert Ausztriára. Ezzel szemben Földközi-tengeri állása nagyon meggyengült. A Földközi-tenger kijárata fölött Anglia rendelkezik. A Földközi-tenger nyugati ágját Itáliával szemben stratégiailag Franciaország zárta le Toulonra, Korzikára s az Itáliával szembenfekvő afrikai hadikikötőre, Bisertára támaszkodva. A Földközi-tenger keleti partján angol és francia mandatárius területek, Palesztina és Szíria fekszenek. Mindaddig, amíg a versaillesi békemű szilárdan állt, Itáliának — Anglia bizonyos támogatása ellenére is — semmi kilátása sem nyílt arra, hogy Franciaországgal szemben, mint imperialista hatalom érvényesüljön. Az olasz külpolitika tengelyét a Franciaországgal szembeni ellentét képezte.

Olaszország helyzete Franciaországgal szemben jelentékeny változáson ment át a német fasizmus következtében. Az új német imperializmus nyílt kiállása, a versaillesi szerződés fegyverkezést tiltó pontjainak önkényes félretolása, Németország lázas fegyverkezése új helyzetet terem-

tett Európában s a három szárazföldi imperialista állam (Olasz-, Német-, Franciaország) egymásközi viszonyában messzemenő változásokat okozott. Amíg azelőtt Olaszország Németország gyenge és veszélytelen hatalmát Franciaországgal szemben támogatta, addig most az olasz és a német imperializmus érdekeit a Duna völgyében élesen szembekezdtek. Hitler ama kísérletére, hogy Ausztria csatlakozását erőszakkal keresztülvigye, Mussolini hadrakész olasz hadtestek felvonulásával válaszolt s tudomására juttatta Hitlernek, hogy Olaszország kész Ausztria „függetlenségét” fegyverrel megvédeni. Ezen az alapon jött létre Franciaország és Olaszország között érdekközösség Ausztria csatlakozásának megakadályozására. Németország fegyverkezése, a kelet-európai francia szövetségi rendszer gyöngülése, a német-lengyel közeledés, az angol imperializmus lényegében németbarát politikája mindenkép' kívánatosnak tüntették fel Franciaország szemében az Olaszországgal való viszony javulását. Az év elején Laval római látogatása egész csomó vitás kérdés elintézését eredményezte: Olaszország Franciaországtól határkiigazítás címén további sivatagi területeket kapott Lybia déli részén, s egy kis területsávot a francia Szomáli-földről; rendezték a tuniszi olasz iskolák és állampolgárok kérdését; végül húsz százalék részesedést kapott a Džibuti-ból Abesszinia fővárosába, Addis-Ababába vezető francia vasút érdekelttségéből. S ami még fontosabb, (okiratban azonban nem fektették le) Laval ugylátszik annak a reményét keltette Mussoliniben, hogy Franciaország Abesszinia Olaszország részéről való meghódításával szemben nem támaszt nehézségeket. Ilyen ígéret nélkül, tekintettel Franciaország Olaszországgal szembeni Földközi-tengeri fölényére s arra a kulcshelyzetre, amivel az egyetlen, Abessziniát a tengerrel összekötő vasuti vonal birtokában rendelkezik, valószínűtlen, hogy Mussolini oly' nagy mértékben kötelezte volna magát a háborús készülődésekkel. S mert párhuzamosan az olasz-francia viszony javulásával, francia közvetítésre, Olaszország viszonya Jugoszláviához is bizonyos mértékben javult, s mert Németország Olaszországot az abessziniai háborúra tüzei, hogy Európában a helyzetét gyengítse, ezért tartja Mussolini a külpolitikai helyzetet alkalmasnak a háborúra. Mussolini külpolitikai számításába azonban súlyos hiba csúszott: nem számolt Anglia ellenállásával.

3. Egyike azon mozzanatoknak, amelyek Olaszországot a háborúra kényszerítik: az ország rossz gazdasági helyzete s a lira kikerülhetetlen értéktelenedése.

Ha áttekintjük az olasz kapitalizmus gazdasági fejlődését a fasiszta uralom kezdetétől, úgy kiderül, hogy a diktatura fasiszta formájának ténye semmiféle tekintetben sem teremtett kivételes helyzetet Olaszországban. A fasiszta Itália gazdasági fejlődése lényegében semmiben sem különbözik a többi tőkés ország gazdasági fejlődésétől. A gazdasági válság Olaszországot ugyanolyan erővel érte, mint a többi, azzal a különbséggel, hogy a válság terhének a dolgozó lakosságra való áthárításában a semmiféle demokratikus gátlással nem bíró olasz fasiszta rendszer még kiméletlenebbül és következetesebben járt el, mint a többi tőkés ország „demokratikus” kormánya. Viszont a válság terhének ez áthárítása a dolgozókra a lakosság szegénysége következtében különben is gyenge belpiac felvevő képességét még tovább korlátozta s ezzel a válság legyőzését még inkább megnehezítette. Állításunkat pár számadattal próbáljuk igazolni. A fasiszta uralmának kezdete óta az olasz ipari termelés volumene a következőkép' alakult: (1928 adalékait véve 100-nak)

	1921	1929	1931	1932	1933	1934
A világ (USSR nélkül)	60	106	91	66	75	80
Anglia	73	106	89	88	94	106
Franciaország	43	109	98	76	84	78
Németország	65	101	72	61	69	88
Olaszország	61	111	93	73	80	88

Ezek a számok igazolják, hogy egész a világválságig Olaszország ipari termelése, valamivel gyorsabban történt, mint Európa régi nagy ipari országainak fejlődése, a válság azonban ugyanolyan erősen visszavetette s 1934-beli relatív színvonala semmiesetre sem volt jobb, mint az 1921. évé, a fasiszta uralom előtt.

A válság Olaszország hitel- és bankrendszerét az összeomlás szélére juttatta. A különösen erős áresés (42% a válság folyamán) az adósságok terhét elviselhetetlenné tette. A bankkatasztrófát csak a befagyott követelések és elértéktelenedett papírok (állami) átvétele a hiányzó magánszavatosság pótlása s az állami hitelgarancia akadályozták meg. A válság eredményeként az olasz bank- és hitelrendszer jelenleg ugyanolyan mértékben állami ellenőrzés alatt áll, mint a német és az amerikai. A kényszerkartellek s az államilag elrendelt trösztösítés következtében a tőke összpontosítása ugrásszerű ütemben halad. Japán után jelenleg Itália az az ország, ahol a finánc-tőke ellenőrzése az egész ország gazdasági élete fölött a legteljesebb.

S ha a fasiszta rendszernek sikerült nagy állami áldozatokkal a bank- és hitelrendszert az összeomlástól megóvni, úgy nem sikerült az államháztartás és a fizetési mérleg egyensúlyát helyreállítani, s a valuta paritását fenntartani. Az államháztartás hivatalosan kimutatott deficitje 1930—31-ben 0.5, 1931—32-ben 3.9, 1932—33-ban 3.5, 1933—34-ben 6.8 milliárd lira. Hasonlóképp az államadósságok 87.2 milliárd liráról (1929 jul.) 102.6 milliárd lirára (1934 jul.) emelkedtek. Az abesszímiai háborúra való készülődés óriási költségei az állam adósságát azóta bizonyára több milliárddal növelték. Az államháztartás növekvő deficitje egyik oka a lira megkezdődött értéktelenedésének.

A lírát még akutabban veszélyezteti a külkereskedelmi és a fizetési mérleg kedvezőtlen alakulása. Olaszország külkereskedelme a legutolsó években a következőképpen alakult (milliárd lírában):

	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Bevitel	21.7	17.3	11.6	8.3	7.4	7.7
Kivitel	15.2	12.1	10.2	6.8	6.0	5.2
Beviteli fölösleg	6.5	5.2	1.4	1.5	1.5	2.5

Olaszország kivitele évről-évre tovább esik. A fasiszta rendszer minden eszközzel megpróbálta, hogy a kivitelt elősegítse: leszállította a béreket, szubvenciókat nyújtott, olcsó tarifákkal szolgált, stb. Minden siker nélkül. Olaszország kivitele bizonyos értelemben mindig „mesterséges” volt; saját nyersanyag és fűtőanyag hiánya miatt az állandó tőke elemei Itáliában drágábbak, mint a saját fűtő- és nyersanyag bázisai rendelkező nagy ipari országokban. Ugyanugy, mint Japáné, Olaszország versenyképessége is a nagyon alacsony munkabéreken nyugszik. Az ország vámokkal és beviteli tilalmakkal való minden oldalról történt lezárása viszont a tiszta árkonkurenciát egyre hatálytalanabbá teszi.

Különös nehézség Olaszország számára jelenleg, — mivel a világkereskedelem mindinkább kétországokénti megállapodások formájában

történik s a beviteli korlátozások általánosak — hogy kivitele túlnyomóan könnyen nélkülözhető fogyasztási cikkekből áll (déli gyümölcs, térszénemű, sajt, selyem, szövet, automobil a legfontosabbak.) Ezzel szemben Olaszország mindenekelőtt nélkülözhetetlen nyersanyagokat és termelési eszközöket bevitelhez, (szén és petróleum termékek, vas és színes fém, textil nyersanyagok, gépek, stb.) Ilyen körülmények közt az olasz kivitelre nehezedő nyomás súlyosabb, mint amit az importőr Olaszország szállítóira gyakorolhat. Ezért kényszerül Olaszország bevitelét messzemenően az alásúlyodt kivitelhez igazítani, hogy ezáltal a külkereskedelem deficitjét korlátozza. Ez, mint az előbbi táblázat mutatja, 1932-ig sikerült is. 1934-ben azonban a továbbbesző kivitel mellett a bevitel ismét emelkedett és a valutára nehezedő nyomás erősen fokozódott.

A kereskedelmi mérleg deficitjét Olaszországban valaha az olasz kivándorlók pénzküldeményei, a turisták kiadásai, a hajózás bevételei, s a külföldi hitel formájában jelentkező tőkebevétel hozta egyensúlyba. A válság ezeket a bevételi forrásokat erősen lecsökkentette. A kivándorlók pénzküldeménye 563 millióról (1928) 206 millióra esett (1934), mivel számos kivándorló hazatérni kényszerült, a kereset gyengült s az átutalás számos országból nagy nehézségekbe ütközik. A turisták száma és kiadása a válság folyamán szintén csökkent: számos ország éles valuta rendelkezései akadályozzák a turista forgalmat. A hajózás bevételei is csökkentek. A külföldi hitel megszűnik. A végeredmény, hogy a fizetési mérleg egyensúlyba hozatala s a lira stabilitásának a fenntartása nagyszámú külföldi, aranyban történő kifizetést igényel. Az olasz nemzeti bank arany- és devizakészlete 1929-ben 12.154, 1932-ben 8.917, 1933-ban 9.170, 1934-ben 7.656 millió lira. A válság folyamán ezek szerint 4.500 millió lira aranyat költöttek el s ebből egyedül 1934-ben 1.500 milliót. Am sem az arany elköltése, sem a valutaforgalom szigorú korlátozása már nem elég a lira stabilitásának biztosítására, a diszió egyre tovább nő. A lira disziója az arany paritással szemben 1934. évi átlagban 2.98 százalék, 1935 májusában viszont már 7.06. Jóllehet a hadikészülődések valójában még csak megkezdődtek, a lira értéktelenedése már teljes folyamatban. Könnyű előrelátni, hogy milyen ütemet ér majd el a lira értéktelenedése a háború folyamán.

A lira további kikerülhetetlen értéktelenedése, amit az ország gazdasági gyengesége, az erősen passzív fizetési mérleg és a relative csekély aranykészlet mellett lehetetlen „szabályozható“ határok között tartani, (mint Angliában és Amerikában), ugyancsak háborúra serkent. A lira 1927-ben történt stabilizálása alkalmával Mussolini azt mondta, hogy addig, amíg ő él, semmiféle újabb értékcsökkenés nem éri a lirát. Most bevallani, hogy a fasiszta rendszer képtelen a valuta stabilitását fenntartani s arra a népre, amelyre a válság terhét áthárították, most az infláció veszedelmét is rázudítani, a fasiszta rendszer veszélyesnek tartja. Viszont, ha háborút vezet, úgy az állami pénzügyek megromlásáért és az inflációért a felelősséget a fasiszta államvezetésről a „nemzeti, szent háborúra“ háríthatja át.

4. Abesszínia az egyetlen ország Afrikában, amely a körülmények egész sora (mint pl. a három nagyhatalom, Anglia, Franciaország, és Olaszország versengése, előnyös startégiai fekvése s lakosai harciasága) következtében mindmáig megőrizte bizonyosfokú politikai függetlenségét.

Abesszínia nagyterjedésű ország, kb. kétszer akkora, mint Német-

ország lakosai száma 10 millióra becsülhető. Gazdaságilag két részből áll: a délkeleti sivatagi területtől, (amely az olasz, francia és angol Szomáli-földdel érintkezik. Ez a rész vízben szegény, tropikus, terméketlen és csak nomádok lakják) s a tulajdonképpeni hegyes Abessziniából, mely a síkságból meredeken, egész 2000 méter magasságig emelkedik, ott fennsíkot képez, amelyen további hegységek emelkednek 4500 méter magasságig. Klimája (relative) egészséges, a föld potenciálisan nyersanyagokban igen gazdag. A kávé vadul terem; a gyapot jó eredménnyel termelhető, ugyanugy gabona, stb. A talaj gazdag szén-, vas-, réz- és aranyrétegeket tartalmaz; csupa olyan nyersanyagot, ami Olaszországnak hiányzik.

Az ország természeti gazdagságában különösen nagy szerepet játszik az ország északnyugati részében fekvő Tana-tó. Ez látja el vizzel a Kék Nilust. A víz szabad elfolyásától függ Egyiptomban és Sudánban a gyapottermelés. Ezért nagy érdeke Angliának legalább is északnyugati Abesszínia „függetlenségének“ megőrzése. A Tana-tó vizének felhasználását Abesszínia egyéb területeire valamely más hatalom által Anglia nem engedheti meg.

Abesszínia természeti kincsei eddig kihasználatlanok. Az országban nincsenek utak. Djibuti francia kikötőből Addis-Ababáig egy keskeny nyomtávú vasúti vonal vezet 830 km. hosszúságban. De ezen is csak hetenként három alkalommal megy a vonat, nappal, úgyhogy az aránylag rövid út három napot igényel. Épített út egyáltalán nincs, csak karaván utak, többnyire szűk hegyi ösvények, amelyek csak teherhordó állatokkal használhatók. Abesszínia lakosainak egyetlen bevételi forrása szinte még mindig csak a mezőgazdálkodás, állattenyésztés, valamint halászat és vadászat. Iparról, háziiparon s pár kis üzemen (egy bőrcserző, egy lőpor, egy nyomda és az Addis-Ababai elektromos-üzemen) kívül szó sem lehet. „Bányászata“ a sivatagok sós tavaiából való sópárlásra szorítkozik. Ez a termelés is azonban csak saját használatra szól. Az áru és pénzforgalom csekély. A külkereskedelem minimális, kb. 100 millió márkáévenként. Bevitele: mindenekelőtt fegyver, gyapjuanyag, üvegáru és gyöngy. Kivitele: kávé, elefántcsont, kaucsuk, bőr és viasz. A külkereskedelem túlnyomó része Djibutin keresztül bonyolódik le. Nyugat-Abesszínia elsősorban a Nilus völgyével áll kereskedelmi összeköttetésben.

Abesszínia társadalmi szerkezete szerint feudális állam, a törzsi szervezet maradványaival és rabszolgasággal. Az országot pár évtized óta fokozatosan központosítja a monarchia. Ennek megfelelően a hadseregszervezet a negus állandó (belga és svéd kiképzés alatt álló) hadseregéből, s a feudális törzsfőnökök seregéből áll, mely utóbbi csak háború esetén teljesít szolgálatot. Abesszínia vegyes nemzetiségű állam s a kb. négy millió lelket számláló uralkodó nemzetiségen kívül még hat millió más nemzetiségűből áll. Az ország elmaradt feudális társadalmi formája s alacsony kulturája következtében a nemzetiségi kérdés még nem bír jelenséggel.

Nagy vonalakban az előbbieket adják annak az országnak a képét, amit Olaszország meghódítani készül. Ez a szándék azonban, eltekintve a kérdés stratégiai vonatkozásától, Anglia szivós ellenállásába ütközik.

5. Említettük, hogy Abesszínia relatív politikai függetlenségét mindenekelőtt a nagyhatalmak rivalizálása következtében őrizte meg. 1896-ban Franciaország látta el Abessziniát fegyverekkel és támogatta Olaszországgal szemben. Jelenleg ez a szerep mind nyilvánvalóbban Angliára hárul.

1906-ban Anglia, Franciaország és Olaszország szerződést kötöttek. Ez a szerződés proklamálta Abesszínia függetlenségének a fenntartását, megállapította a három nagyhatalom érdekszféráját, leszögezte a „nyitott ajtó” elvét az egész területre vonatkozólag s a szerződés harmadik pontja kimondta, hogy „a három kormány közül egyik sem kezdeményez Abessziniával kapcsolatban semmit sem a másik kettő beleegyezése nélkül”. 1935 decemberében viszont csak Anglia és Olaszország között történt megegyezés, (aminek az eredményét 1926 júniusában közölték Abessziniával), mely szerint Anglia koncessziót nyer a Tana-tó melletti duzzasztó s egy a Tana-tó partjától Sudánba vezető automobilut megépítésére, Olaszország koncessziót nyer egy Eritreából az olasz Szomáli-földre abesszín területen keresztül vezető vasutvonal építésére és üzembehelyezésére. Annak az abesszín területnek a gazdasági kihasználása, amit a vasutvonal feltár, Olaszországot illeti... A szerződés szerint még a két kormány kölcsönösen támogatja egymást az előbbieket keresztülvitelében az abesszín kormány előtt.

A jegyzék vétele után az abesszín kormány nyomban tiltakozott a Népszövetség előtt s megnyerte Franciaország teljes támogatását, amely háttérbe szorítását látta az angol-olasz megegyezésben. Így az angoloknak és olaszoknak vissza kellett vonulniok és Abesszínia felosztását elhalasztani. Ez a halasztás a két hatalmat teljesen különbözőféleképp érintette: Anglia továbbra is a Kék Nilus vízének birtokában maradt, s többet tulajdonkép nem is akart. Olaszország aspirációja azonban ismét a semmibe foszlott. Így maradt Abesszínia további tíz évig sértetlen. Japán példáján nekibátorodva Olaszország az idén kísérli meg újból Abesszínia elfoglalását, amidőn jelentéktelen határincidensekre (Ual-Ual) erős katonai előkészületekkel és nyílt fenyegetésekkel reagál. Olaszország remélte, hogy Franciaország, Olaszország megnyerése céljából Németország keleteurópai terjeszkedésével szemben, semmiféle nehézséget nem támaszt. Ugyanezt remélte Angliától, az 1925-ben történt megegyezés s ama jószolgálatok alapján, amit Angliának Strezában tett. Ezek a remények azonban ismét nem váltak be. S ha 1925-ben Franciaország vétője hiúsította meg az angol-olasz megegyezés keresztülvitelét, úgy jelen esetben Anglia áll Olaszország útjában.

Felmerül a kérdés, hogy Anglia miért foglal oly élesen állást ma Abesszínia mellett, amikor tíz évvel ezelőtt Olaszországgal még egyezményt kötött Abesszínia kiaknázására. Nehéz erre a kérdésre megnyugtató választ találni. Ugyáltszik Anglia attól tart, hogy ha Itália Abessziniát leveri, úgy a Tana-tó fenyegetett helyzebe kerül. Nyilvánvalóan Anglia a jelenlegi, minden irányba kielezett külpolitikai helyzetben ennek a lehetőségét valószínűbbnek tartja, mint tíz évvel ezelőtt s ezért megfelelő diplomáciai és katonai mozdulatokkal próbálja Olaszország terjeszkedését határok közé szorítani. S Mussolini használhat még oly nagy szavakat, a stratégiai helyzet minden vizsgálata azt mutatja, hogy amennyiben Anglia Abesszínia fegyverekkel való ellátását nem akadályozza meg, sőt azt támogatja, úgy az Abesszínia és Olaszország közti háború nagyon könnyen ugyanolyan vereséghez vezethet, mint negyven évvel ezelőtt.

Mussolini azonban a háború ideológiai és anyagi előkészítését annyira vitte, hogy személyi tekintélyének s a fasiszta rendszer presztizsének sérelme nélkül csak Abesszínia valami nagy engedményével térhet ki a háború elől.

6. Ha az olasz-abesszín háború kilátásait nézzük, úgy nagy hiba volna ezt egyszerű „gyarmati háborúnak“ minősíteni.

Mechanikusan és statisztikusan véve Olaszország természetesen messzemenő fölényben van Abessziniával szemben. Négyeszer akkora a lakossága, nagy, minden követelést kielégítő hadiparral s a legmodernebb fegyverekkel felszerelt hadsereggel rendelkezik. A stratégiai helyzet konkrét tekintetbe vétele azonban azt igazolja, hogy Olaszország számára ez a háború olyan vállalkozás, mely az ország minden erejének megfejtését követeli s könnyen gazdasági katasztrófára s a fasiszta rendszer összeomlására vezethet.

A földrajzi viszonyok Olaszország számára nagyon kedvezőtlenek. Az olasz hadsereg felvonulásának kiindulása csak a keletafrikai gyarmatokon lehet (az Olaszország északafrikai gyarmatai és Abesszínia közti angol Sudánon az átvonulásról szó sem lehet.) Eritrea gyarmat Olaszország déli csúcsától 4000, Szomáli-föld pedig 6000 km. távolságra fekszik. Ezt a hosszú tengeri utat nemcsak a csapatoknak, hanem az élelmiszernek és hadianyagnak is meg kell tenni, mert élelmiszerral, a különben is nagyon szegény Eritrea és Szomáli-föld nem rendelkezik. Ezekhez a nehézségekhez még hozzájárul az is, hogy a kihajózási lehetőségek az olasz gyarmatokon igen korlátozottak.

Különösen fontos, hogy Itália háborúskodásának a lehetősége Angliától függ. Ha Anglia a Szezi-csatornát és Gibraltárt az olasz csapat- és hadianyag szállítás előtt lezárja, úgy a hadvezetés lehetetlen.

Az olasz gyarmatokon kihajózott csapatok 200—300 km.-t olasz s további 200—500 kilométert abesszín sivatagi területen kénytelenek megtenni, mielőtt a hegyvidéket elérik, ahol a harcok megkezdődhetnek. Az a sivatagi terület viszont, amin az olasz hadseregnek át kell haladni, a világ egyik legforróbb területe; viz, élelmiszer, utak s mindenféle épületek nélkül. A háború céljaira előbb mindent meg kell építeni. Nem csoda tehát, ha a mozgósított olasz munkások száma ugyanolyan nagy, mint a katonáké. Ha még hozzá vesszük, hogy a kikötőktől a hadszíntérig vezető utat, amelyen az olasz hadsereg hadianyaggal, élelmiszerekkel, utánpótlással való ellátása lebonyolódik, a sivatag nomádjainak állandó rajtaiütése miatt biztosítani kell, úgy világos, hogy a tulajdonképpeni hadioperációkban résztvevő katonák száma s a háborúra mozgósítottak összlétszáma közt az arány igen kedvezőtlen. Ez a körülmény, s az egészségtelen klíma következtében megbetegedettek száma jelentékeny mértékben csökkenti Itália lélekszámbeli túlsúlyának jelentőségét. Abesszínia állandó hadseregét százezer főre becsülik, a mozgósítható katonák száma viszont gyakorlatilag a 16 és 60 év közötti összférfilakosság, vagyis kb. két millió ember. „Abessziniában minden férfi potenciálisan katona“ — írja a *Statesman Yearbook*. Világos, hogy amennyiben Abesszínia fegyverszükségletét biztosítja, úgy az a pár százezer ember, amit Olaszország eddig a gyarmatain koncentrált, a háborúra teljesen elégtelen.

Az olasz hadsereg a fegyverek technikáját illetőleg kétségtelenül sokkal fejlettebb, mint az abesszín. Abessziniának nincs semmi hadiparra. Fegyvert Európából kénytelen szállítani. Ennek nincs különösebb akadálya: a fegyvergyárak az üzleteikben egyáltalán nem válogatósak, ha a profit elég magas, Abesszínia tényleg kap fegyvereket és gépfegyvereket Európából. Viszont ennek ellenére Abessziniának édes kevés a repülőgépe, nincs tank-parkja, se nehéz tüzérsége. Ebben a vonatkozásban tehát az olasz hadsereg kétségtelenül fölényben van. Ez a körülmény azonban a hadszíntér sajátos adottságainál fogva nem becsülendő

túl. Abessziniában nincsenek nagy városok, ipari központok, vasuti csomópontok, légkikötők, amelyeknek a bombázásával az ellenfél gazdasági s katonai ereje megbénítható. A bennszülöttek szétszórt kis falvai s fágakból és füvekből épített kunyhói egyáltalán nem alkalmas célpontjai a légi bombázásnak. Ugyanebből az okból kifolyólag a nehéz tüzérség hatóereje is igen csekély, ha a nagy szállítási nehézségek egyáltalán leküzdhetők. A tulajdonképpeni Abessziniában, amely 4500 méter magasságig emelkedő hegyvidék, amit 1000 méter mélységig terjedő uttaian szakadékok szelnek át, a tankok használata óriási nehézségekbe ütközik.

Az olasz hadsereg technikai fölényét viszont messzemenően kiegyenlíti az abesszíniai hadsereg terepismeretének fölénye, az élelmezés lehetősége a helyi forrásokból, az egész lakosság segítsége és harciegységeik minden körülmények között sokkal biztosabb mozgékonyasága. Ha meggondoljuk, hogy Franciaországnak milyen nagy erőfeszítésébe került a területét és lakosai számát illető feleakkora Marokkó „pacifikálása“ (jóllehet Marokkó Franciaország közelében fekszik és francia gyarmatok övezik) úgy világosan láthatjuk, hogy milyen nehéz és veszedelmes vállalkozást jelent Olaszországnak Abesszínia elleni háborúja.

7. Az előbbiekkal kapcsolatban még tekintetbe kell venni, hogy jóllehet Itália kitűnő hadiiparral és technikailag a legmodernebbül felszerelt hadsereggel rendelkezik, ugyanugy, mint Japán, gazdaságilag szegény. A több, mint egy évtizede tartó fasiszta rendszer ezen a helyzeten semmit sem változtatott. Az elmaradt agrár-ipari állam általános karakterét a fasiszta rendszer mégcsak nem is érintette. A legutolsó népszámlálás adatai szerint:

	1911	1921	1931
a mezőgazdasági lakosság százalékos aránya az összlakosságban	49.3	51.9	47.9
a mezőgazdasággal foglalkozók százalékos aránya az összdolgozóknak	55	55.3	46.2

A mezőgazdasággal foglalkozók számának erős csökkenése azonban nem valamely erős iparosodási folyamat, hanem a változó statisztikai számítás következménye: 1.6 millió parasztasszonyt „háziasszony“ címen kivettek a dolgozók számából. Hogy jelentős iparosodás nem történt, igazolja az is, hogy az iparban, a szállításban és a kereskedelemben dolgozók száma tíz év alatt 11 százalékkal emelkedett, jóllehet a lakosság általános növekedése 8.5%-ot tett ki.

Itália továbbra is megmaradt Európa egyik kulturálisan elmaradt országának. A hat éven felüli analfabéták száma 1911-ben 38, 1921-ben 27, 1931-ben 21 százalék. Itália déli részében, amely félféudális karaktert megtartotta az analfabétizmus, még nagyobb. 1931-ben Catániában 48, Lucániában 46, Sziciliában 40 százalék. Az analfabétizmus a lakosság szegénységének következménye, ugyanakkor azonban a gazdasági haladás akadálya.

Az ország gazdasági gyengeségét mindenekelőtt a népvagyom és népjövedelem adatai igazolják. 1928-ban a lakosság fejenkénti jövedelme Olaszországban 425, Franciaországban 716, Németországban 771, Angliában 1123, az Egyesült-Államokban 2228 márka. A nép vagyona fejenként 1925—28-ban Olaszországban 1700, Franciaországban 5200, Németországban 3900, Angliában 6700, az Egyesült-Államokban 10.500 márka. Kétségtelenül: ezeknek a számoknak a pontossága meglehetősen csekély; ezek a számok becslések, nem pedig statisztikai felvételek. A

külömbőség azonban olyan hatalmas, hogy a pontosság foka elveszti a jelentőségét. Különösen feltűnő, hogy Olaszországban a fejenkénti népvagyon még jóval alacsonyabb, mint a népjövedelem. Azt jelenti ez, hogy Olaszországban az akkumulált tőke tartaléka igen kevés, s ez a hadvezetésre nem fordítható anélkül, hogy a nép különben is alacsony életszínvonalát elviselhetetlenül tovább ne rontsa.

Ha az ország gazdasági gyengeségét naturál gazdasági értelemben vesszük, úgy különös erővel esik latba az ország szegénysége azokban a nyersanyagokban, amelyek a hadviseléshez nélkülözhetetlenek. Olaszországnak nincs szene, nincs petróleuma, nincs érce, nem rendelkezik semmiféle textíl nyersanyaggal, elégtelen a fája. Élelmiszerral csak a lakosság hallatlanul alacsony életszínvonala miatt van ellátva. Azt jelenti ez, hogy egy nehéz háború — amilyennek az abesszíniai ígérkezik, — csak a bevétel erős fokozásával viselhető. S mivel Olaszország szinte semmiféle tőkével sem rendelkezik külföldön s mert az Olaszországban kihelyezett külföldi tőke kamatokban és osztalékokban többet visz ki külföldre, mint amennyit a külföldtől kap, ezért Olaszország fizetési mérlege a háború kezdetével (sőt már a háborúra való intenzív készülődés közben is) erősen passzív, annál is inkább, mert a hajózás bevételei esznek, abban a mértékben ahogy az olasz kereskedelmi flotta a háború szolgálatába állítódik. Világos ily' módon, hogy Olaszország saját eszközeivel nagy külföldi hitel, s külföldi kölcsön nélkül képtelen az abesszíniai háborút finanszírozni, vagyis a hadvezetéshez szükséges nyersanyagot elegendő mennyiségben bevásárolni. Honnan kaphat azonban Olaszország megfelelő hitelt? Anglia természetesen nem jöhet számításba. Amerika, amely már a világháború finanszírozásakor szép összeget vesztett Olaszországon, nem ad hitelt. Franciaország nem szívesen veszi, hogy Olaszország erejét Abessziniában köti le, mert ezáltal Franciaország ellenálló erejét gyengíti Hitler terveivel szemben. Ezért tehát egyáltalán nem lehet Olaszország háborúját finanszírozni, hanem mindent elkövet, hogy a háborút megakadályozza, illetve, az egész konfliktust, mihelyt lehet, valamiféle kompromisszummal megoldja. A nagyhatalmak közül tehát egyedül Németország marad, amelynek érdeke Mussolini hadbavonulása. Németország kétségtelenül szállítja hitelbe Olaszországnak azokat az árukat, amiket a saját nyersanyagaiból előállíthat. (Vas, acél, lövedék, stb.) Viszont Németország gazdasági helyzete, mint ismeretes, szintén nagyon gyenge s jórészt ugyanazokat a nyersanyagokat nélkülözi. Ezért Németország Olaszország háborúját csak nagyon korlátozott mértékben finanszírozhatja. Ha viszont Olaszország háború esetén nem számíthat elegendő külföldi hitelre, úgy nem marad más megoldás, mint a bankóprás, a korlátlan infláció. Összefoglalóan: az esetleges háború Olaszország gazdasági helyzetét ugrásszerűen rontja tovább, mert a lira folyamatban lévő értéktelenedését meggyorsítja, s a széles néptömegek különben is nagyon alacsony életszínvonalát jelentősen tovább súlyosbítja s a rendszer végleges megrendülésének objektív feltételeit termeli ki.

HABORÚS MORAL. „Azok, akik titkos híreket hoznak forgalomba, vicceket, vagy szójátékokat és azok, akik morognak, az ellenséges táborból jönnek. Majd megtanulják, hogy mit jelent a fascio fejszéje.“ — „Szavakkal, vagy a kezekkel kell örökre becsülni tudni a káromló ajkakat.“ — „Ha van érzéked az engedelmességhez: jó, ha nem: akkor is engedelmeskednek kell!“ (Camicia Nera.)